

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē kiṣkindhākāṇḍē

॥ aṣṭāviṃśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ aṣṭāviṃśaḥ sargaḥ ॥

śrīrāmēṇa varṣartōrvarṇanam

sa tadā vāliṇaṃ hatvā
sugrīvamabhiṣicya ca |
vasan mālyavataḥ pṛṣṭhē
rāmō lakṣmaṇamabravit || 4.28.1 ||

ayaṃ sa kālaḥ samprāptaḥ
samayō'dya jalāgamaḥ |
sampaśya tvaṃ nabhō mēghaiḥ
saṃvṛtaṃ girisannibhaiḥ || 4.28.2 ||

navamāsadhṛtaṃ garbha
bhāskarasya gabhastibhiḥ |
pītvā rasaṃ samudrāṇāṃ
dyauḥ prasūtē rasāyanam || 4.28.3 ||

śakyamambaramāruhya
mēghasōpānapaṅktibhiḥ |
kuṭajārjunamālābhi -
ralaṅkartuṃ divākaraḥ || 4.28.4 ||

sandhyārāgōtthitaistāmrai -
rantēṣvapi ca pāṇḍubhiḥ |
snigdhairabhrapaṭacchēdai -
rbaddhavraṇamivāmbaram || 4.28.5 ||

mandamārutiniḥśvāsaṃ
sandhyācandanarañjitam |
āpāṇḍujaladaṃ bhāti
kāmaturamivāmbaram || 4.28.6 ||

ēṣā gharmaparikliṣṭā
navavāripariplutā |
sītēva śōkasantaptā
mahī bāṣpaṃ vimuñcati || 4.28.7 ||

mēghōdaravinirmuktāḥ
karpūradalaśītalāḥ |
śakyamañjalibhiḥ pātum
vātāḥ kētakagandhinaḥ || 4.28.8 ||

ēṣa phullārjunaḥ śailaḥ
kētakairabhivāsitaḥ |
sugrīva iva śāntāri -
rdhārābhirabhiṣicyatē || 4.28.9 ||

mēghakṛṣṇājīnadharā
dhārāyajñōpavītinaḥ |
mārutāpūritaguhāḥ
prādhītā iva parvatāḥ || 4.28.10 ||

kaśābhiriva haimībhi -
 rvidyudbhirabhitāḍitam |
 antaḥstanitanirghōṣaṃ
 savēdanamivāmbaram || 4.28.11 ||

nīlamēghāśritā vidyut
 sphurantī pratibhāti mē |
 sphurantī rāvaṇasyāṅkē
 vaidēhīva tapasvinī || 4.28.12 ||

imāstā manmathavatāṃ
 hitāḥ pratihatā diśaḥ |
 anuliptā iva ghanai -
 rnaṣṭagrahaniśākarāḥ || 4.28.13 ||

kvacid bāṣpābhisaṃruddhān
 varṣāgamasamutsukān |
 kuṭajān paśya saumitrē
 puṣpitān girisānuṣu |
 mama śōkābhibhūtasya
 kāmasandīpanān sthitān || 4.28.14 ||

rajaḥ praśāntaṃ sahimō'dya vāyu -
 rnidāghadōṣaprasarāḥ praśāntāḥ |
 sthitā hi yātrā vasudhādhipānāṃ
 pravāsinō yānti narāḥ svadēsān || 4.28.15 ||

samprasthitā mānasavāsalubdhāḥ
 priyānvitāḥ samprati cakravākāḥ |

abhīkṣṇavarṣōdakavikṣatēṣu

yānāni mārḡeṣu na sampatanti || 4.28.16 ||

kvacit prakāśaṃ kvacidaparakāśaṃ

nabhaḥ prakīrṇāmbudharaṃ vibhāti |

kvacitkvacit parvatasanniruddhaṃ

rūpaṃ yathā śāntamahārṇavasya || 4.28.17 ||

vyāmiśritaṃ sarjakadambapuṣpai -

rnavam jalaṃ parvatadhātutāmram |

mayūrakēkābhiranuprayātaṃ

śailāpagāḥ śīghrataraṃ vahanti || 4.28.18 ||

rasākulaṃ ṣaṭpadasannikāśaṃ

prabhujyatē jambuphalaṃ prakāmam |

anēkavarṇaṃ pavanāvadhūtaṃ

bhūmau patatyāmraphalaṃ vipakvam || 4.28.19 ||

vidyutpatākāḥ sabalākamālāḥ

śailēndrakūṭākṛtisannikāśāḥ |

garjanti mēghāḥ samudīrṇanādā

mattā gajēndrā iva saṃyugasthāḥ || 4.28.20 ||

varṣōdakāpyāyitaśādvalāni

pravṛttanṛttōtsavabarhiṇāni |

vanāni nirvṛṣṭabalāhakāni

paśyāparāhṇēṣvadhikaṃ vibhānti || 4.28.21 ||

samudvahantaḥ salilātibhāraṃ

balākinō vāridharā nadantaḥ |

mahatsu śṛṅgēṣu mahīdharāṇām
viśramya viśramya punaḥ prayānti || 4.28.22 ||

mēghābhikāmā parisampatantī
sammōditā bhāti balākapaṅktiḥ |
vātāvadhūtā varapauṇḍarīkī
lambēva mālā rucirāambarasya || 4.28.23 ||

bālēndragōpāntaracitritēna
vibhāti bhūmirnavasādvalēna |
gātrānupṛktēna śukaprabhēṇa
nārīva lākṣōkṣitakambalēna || 4.28.24 ||

nidrā śanaiḥ kēśavamabhyupaiti
drutaṃ nadī sāgaramabhyupaiti |
hr̥ṣṭā balākā ghanamabhyupaiti
kāntā sakāmā priyamabhyupaiti || 4.28.25 ||

jātā vanāntāḥ śikhisupranṛttā
jātāḥ kadambāḥ sakadambaśākhāḥ |
jātā vṛṣā gōṣu samānakāmā
jātā mahī sasyavanābhirāmā || 4.28.26 ||

vahanti varṣanti nadanti bhānti
dhyāyanti nṛtyanti samāśvasanti |
nadyō ghanā mattagajā vanāntāḥ
priyāvihīnāḥ śikhinaḥ plavaṅgamāḥ || 4.28.27 ||

praharṣitāḥ kētakipuṣpagandha -
māghrāya mattā vananirjharēṣu |

prapātaśabdākulitā gajēndrāḥ

sārdhaṃ mayūraiḥ samadā nadanti || 4.28.28 ||

dhārānipātairabhihanyamānāḥ

kadambaśākhāsu vilambamānāḥ |

kṣaṇārjitaṃ puṣparasāvagādhaṃ

śanairmadaṃ ṣaṭcaraṇāstyajanti || 4.28.29 ||

aṅgāracūrṇōtkarasannikāśaiḥ

phalaiḥ suparyāptarasaiḥ samṛddhaiḥ |

jambūdrumāṇāṃ pravibhānti śākhā

nipīyamānā iva ṣaṭpadaughaiḥ || 4.28.30 ||

taḍitpatākābhiralakṛtānā -

mudīrṇagambhīramahāravāṇām |

vibhānti rūpāṇi balāhakānām

raṇōtsukānāmiva vāraṇānām || 4.28.31 ||

mārgānugaḥ śailavanānusārī

samprasthitō mēgharavaṃ niśamya |

yuddhābhikāmaḥ pratinādaśāṅkī

mattō gajēndraḥ pratisannivṛttaḥ || 4.28.32 ||

kvacit pragītā iva ṣaṭpadaughaiḥ

kvacit pranṛttā iva nīlakaṇṭhaiḥ |

kvacit pramattā iva vāraṇēndrai -

rvibhāntyanēkāśrayiṇō vanāntāḥ || 4.28.33 ||

kadambasarjārjunakandalādhyā

vanāntabhūmirmadhuvāripūrṇā |

mayūramattābhirutapranṛttai -
rāpānabhūmipratimā vibhāti || 4.28.34 ||

muktāsamābhaṃ salilaṃ patad vai
sunirmalaṃ patrapuṭēṣu lagnam |
hr̥ṣṭā vivarṇacchadanā vihaṅgāḥ
surēndradattaṃ tṛṣitāḥ pibanti || 4.28.35 ||

ṣaṭpādatantrīmadhurābhidhānaṃ
plavaṅgamōdīritakaṅṭhatālam |
āviṣkṛtaṃ mēghamṛdaṅganādai -
rvanēṣu saṅgītamiva pravṛttam || 4.28.36 ||

kvacit pranṛttaiḥ kvacidunnadadbhiḥ
kvacicca vṛkṣāgraniṣaṅṅakāyaiḥ |
vyālababarhābharāṇairmayūrai -
rvanēṣu saṅgītamiva pravṛttam || 4.28.37 ||

svanairghanānāṃ plavagāḥ prabuddhā
vihāya nidrāṃ cirasanniruddhām |
anēkarūpākṛtivarṇanādā
navāmbudhārābhihatā nadanti || 4.28.38 ||

nadyaḥ samudvāhitacakravākā -
staṭāni śīrṇānyapavāhayitvā |
dṛptā navaprāvṛtapūrṇabhōgā -
dṛtaṃ svabhartāramupōpayānti || 4.28.39 ||

nīlēṣu nīlā navavāripūrṇā
mēghēṣu mēghāḥ pratibhānti saktāḥ |

davāgnidagdhēṣu davāgnidagdhāḥ
śailēṣu śailā iva baddhamūlāḥ || 4.28.40 ||

pramattasannāditabarhiṇāni
saśakragōpākulaśādvalāni |
caranti nīpārjunavāsītāni
gajāḥ suramyāṇi vanāntarāṇi || 4.28.41 ||

navāmbudhārāhatakēsarāṇi
drutaṃ parityajya sarōruhāṇi |
kadambapuṣpāṇi sakēsarāṇi
navāni hr̥ṣṭā bhramarāḥ pibanti || 4.28.42 ||

mattā gajāndrā muditā gavēndrā
vanēṣu vikrāntatarā mṛgēndrāḥ |
ramyā nagēndrā nibhṛtā narēndrāḥ
prakrīḍitō vāridharaiḥ surēndraḥ || 4.28.43 ||

mēghāḥ samudbhūtasamudranādā
mahājalaughairgaganāvalambāḥ |
nadīstaṭākāni sarāṃsi vāpī -
rmahīṃ ca kṛtsnāmapavāhayanti || 4.28.44 ||

varṣapravēgā vipulāḥ patanti
pravānti vātāḥ samudīrṇavēgāḥ |
praṇaṣṭakūlāḥ pravahanti śīghraṃ
nadyō jalaṃ vipratipannamārgāḥ || 4.28.45 ||

narairnarēndrā iva parvatēndrāḥ
surēndradattaiḥ pavanōpanītaiḥ |

ghanāmbukumbhairabhiṣicyamānā
rūpaṃ śriyaṃ svāmiva darśayanti || 4.28.46 ||

ghanōpagūḍhaṃ gaganam na tārā
na bhāskarō darśanamabhyupaiti |
navairjalaughairdharanī vitṛptā
tamōviliptā na diśaḥ prakāśāḥ || 4.28.47 ||

mahānti kūṭāni mahīdharāṇāṃ
dhārāvidhautānyadhikaṃ vibhānti |
mahāpramāṇairvipulaiḥ prapātai -
rmuktākālāpairiva lambamānaiḥ || 4.28.48 ||

śailōpalapraskhalamānavēgāḥ
śailōttamānāṃ vipulāḥ prapātāḥ |
guhāsu sannāditabarhiṇāsu
hārā vikīryanta ivāvabhānti || 4.28.49 ||

śīghrapravēgā vipulāḥ prapātā
nirdhautaśṛṅgōpatalā girīṇām |
muktākālāpapatimāḥ patantō
mahāguhōtsaṅgatalairdhriyantē || 4.28.50 ||

suratāmardavicchinnāḥ
svargastrīhāramauktikāḥ |
patanti cātulā dikṣu
tōyadhārāḥ samantataḥ || 4.28.51 ||

vilīyamānairvihagai -
rnimīladbhiśca paṅkajaiḥ |

vikasantyā ca mālatyā
gatō'staṃ jñāyatē raviḥ || 4.28.52 ||

vṛttā yātrā narēndrāṇāṃ
sēnā pathyēva vartatē |
vairāṇi caiva mārgāśca
salilēna samīkṛtāḥ || 4.28.53 ||

māsi prauṣṭhapadē brahma
brāhmaṇānāṃ vivakṣatām |
ayamadhyāyasamayaḥ
sāmagānāmupasthitāḥ || 4.28.54 ||

vivṛttakarmāyatanō
nūnaṃ sañcitasañcayaḥ |
āṣādhīmabhyupagatō
bharataḥ kōsalādhipaḥ || 4.28.55 ||

nūnamāpūryamāṇāyāḥ
sarayvā vardhatē rayaḥ |
māṃ samīkṣya samāyānta -
mayōdhyāyā iva svanaḥ || 4.28.56 ||

imāḥ sphītaguṇā varṣāḥ
sugrīvaḥ sukhamasnutē |
vijitāriḥ sadāraśca
rājyē mahati ca sthitāḥ || 4.28.57 ||

ahaṃ tu hṛtadāraśca
rājyācca mahataścyutaḥ |

nadīkūlamiva klinna -

mavasīdāmi lakṣmaṇa || 4.28.58 ||

śōkaśca mama vistīrṇō

varṣāśca bhṛśadurgamāḥ |

rāvaṇaśca mahāñchatru -

rapāraḥ pratibhāti mē || 4.28.59 ||

ayātrāṃ caiva dṛṣṭvēmāṃ

mārgāṃśca bhṛśadurgamān |

praṇatē caiva sugrīvē

na mayā kiñcidīritam || 4.28.60 ||

api cāpi parikliṣṭaṃ

cirād dāraiḥ samāgatam |

ātmakāryagarīyastvād

vaktuṃ nēcchāmi vānaram || 4.28.61 ||

svayamēva hi viśramya

jñātvā kālamupāgatam |

upakāraṃ ca sugrīvō

vētsyatē nātra saṃśayaḥ || 4.28.62 ||

tasmāt kālapratīkṣō'haṃ

sthitō'smi śubhalakṣaṇa |

sugrīvasya nadīnāṃ ca

prasādamabhikāṅkṣayan || 4.28.63 ||

upakārēṇa vīrō hi

pratīkārēṇa yujyatē |

akṛtajñō'pratikṛtō

hanti sattvavatāṃ manah || 4.28.64 ||

athaivamuktaḥ praṇidhāya lakṣmaṇaḥ

kṛtāñjalistat pratipūjya bhāṣitam |

uvāca rāmaṃ svabhirāmadarśanaṃ

pradarśayan darśanamātmanaḥ śubham || 4.28.65 ||

yaduktamētat tava sarvamīpsitaṃ

narēndra kartā nacirāddharīśvaraḥ |

śaratpratīkṣaḥ kṣamatāmimaṃ bhavāñ

jalaprapātaṃ ripunigrahē dhṛtaḥ || 4.28.66 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvye

kiṣkindhākāṇḍē aṣṭāviṃśaḥ sargaḥ ||